ԱՐՄԵՆԻԱ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՑԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Նկատի առնելով համար ուր այս լրագրի մուտքն արգիլուած չէ, ամբողջ Ցուց չրջանի (905նոյեմ.—906օգոստ.) բաժնորդագինն է 20 Ֆր. կանխիկ կարելի է նաեւ բաժնորդագրուիլ քանի ամսով համար որ ուզուի, ան ալ ամսականը 2 Ֆր. հաշուելով 1906 օգոստոս ամսէն անդին երկարելու պայմանով։

Ամսակ եւ ծրարպէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, Rédacteur du journal *Arménia*. MARSEILLE (France)։

ԻՒ ՏԱՐԻ

Թիւ 32

1906 ՕՈՒՆԻՍ 6 Դշ.

(Հ. Տ. Մայիս 24)

ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, երբէք հարկ համարի, հրատարակելով եւ կամ ասմէ միայն կը հրաժարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Վարձատուր չէ վերադարձնելիք հրատարակուած ձեռագիրները։

Յանուցումներ կընդունուին հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուաւ։

Յանուցման 1 միլիմեթրը 1 սանտիմ։ Գլխագիրը 2 սանտիմ։

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction : Rue Beaumont, 9.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Լուրցումներ.—Նամակ Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներէն (Նիւ Եորք).—Հայ-Յունական Միութիւն.—Հայ-բիւրքակոն համագումարը Թիֆլիսի մէջ.—Հայկական Միութեան փարիզի.—Թիւրքեստանական միտինգ մը.—Թիւրքիահեն լուրեր.—Թիֆլիսի ընտրութիւնները Պետական Տունին համար.—Սպանիայի Ալֆոնս թագաւորի ամուսնութեան հանդէսը եւ թագաւորին ու թագուհիին սպանութեան փորձ.—Ազդ.—Յանուցումներ։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴ

Օրմէհիսի 21րդ տարեշրջանը լրանալու մօտ լինելով, կը խնդրենք մեր այն բաժնորդներէ, որոնք բաժնորդագրի թերհաշիւ ունին տակաւին մնացած, բարեհաճիլ չուտով մաքրել այս օրեր իրենց անվճար մնացած այդ հաշիւները։

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Ազէքսանդրիոյ Թաղական-Խնամակալութեան խնդիրը իր լուծման այս ու այն ելքէն աւելի ծանր ու փափուկ հանգամանքներու մէջ կը գտնուի։

Այժմ Ազէքսանդրիոյ կառավարչութիւնն է որ Գահիրէի կեդրոնական իշխանութենէ եկած հրամանի համաձայն, ստանձնած է Սահմանադրութեան հիման վրայ (?!!) նոր ընտրութեանց վերահսկողութիւնը։

Ահա նոր եւ ծանրակշիռ հարց մը ազգային իրաւանց և սկզբունքներու տեսակէտով։

Անշուշտ աւելորդ է ըսել որ Ազէքսանդրիոյ Խնամակալութեան գոյութիւնը (անկէ առաջ կանոնաւոր և օրինաւորապէս ընտրուած Թաղականութեան՝ չը գիտենք որո՛ց դրդման վրայ Այվազեան եպիսկոպոսի տեղեկագրով բեկանուած ժողովին՝ իբր առժամեայ յանձնախումբ) հակասահմանադրական էր և այդ առժամեայի երկարատեւութիւնն Ազէքսանդրիոյ հայ հասարակութեան համբերութիւնը հատցուցած էր։ Նոր քուէարկութիւն մը անհրաժեշտ պէտք մ'էր այլ եւս և Պատրիարքարանն ու Եգիպտոսի առաջնորդութիւնն իրենց անիմաստ յամառութեամբ՝ խնդրին այս վիճակին հասնելու մեծագոյն պատասխանատուները կրնան համարուիլ։

Բայց իրաւունք է խորհիլ թէ այս պարագային մէջ հա՞րկ էր ժողովուրդը մղել օտար կառավարութեան մը դիմելու, օտար միջամտութեան մը, որքան ալ այդ կառավարութիւն ըլայ արդար և անաչառ։ Եւ այդ դիմումին ու անոր հետեւանք միջամտութիւնը ազգային իրաւանց տեսակէտով բռնաբարութիւն մը չէ՞ արդեօք և այդու ջնասակար չդա՞նար։

Եթէ Բարթող փաշայի խնամակալութիւնը շատ մը պարագաներու մէջ, իրեն դէմ բողոքող ազգայինները կառավարութեան մատնանիշ ընելով, քոլիսը մեր ազգային հաստատութիւնները հրաւիրելուն համար մեղաւոր, յանցապարտ և մինչեւ իսկ մատնիչ անուանուեցաւ, այժմ, թո՛ղ ըլայ մեր ազգային Սահմանադրական իրաւունքները գործադրել տալու նպատակով՝ նոյն այդ օտար ուժին դիմելն ու ապաւինիլը միթէ՞ կարդարանայ։ Եւ ինչո՞ւ։

Միթէ՝ ժողովրդեան կը պակսէին՝ նա մանաւանդ ազատ երկրի մը մէջ՝ աւելի կարուկ, ազդու և վերջապէս պարտաւորցնող միջոցները, իր իրաւունքները յարգել տալու համար, առանց հարկ ըլալու այդ վերին աստիճան անհաճոյ — օտար — միջամտութեան։

Արդեօք ի՞նչպէս վայլեցնել յեղափոխական գաղափարի առաջնորդողներու, յաղթական գործիչներու և թերթերու բերնի և սիւնակներու մէջ այս իմաստով խօսքերը, թէ «Հայ ժողովրդեան իրաւանց խնդիրը այլ եւս կառավարութեան սուիններուն փաթթուած, անկէ պիտի չը բաժնուի իր լուծումը չըստացած.» եւ կամ «կառավարութեան վահանին տակ պիտի գործադրուի հայ Սահմանադրութիւնը։»

Ուրեմն, եթէ Բարթող փաշայի մը կողմէ հրաւիրուած ոտնձգութիւն մը մատնութիւն էր, ղերենք յեղափոխական անուանող երիտասարդներու ձեռքով եղածին ի՞նչ անուն տալու է, երբ իրենք ալ միեւնոյն բանը կընեն, քանի որ օտարը միշտ օտար է, օտար միջամտութիւն մը միշտ ոտնձգութիւն է և ոտնձգութիւն մը միշտ ապօրինութիւն և բռնաբարութիւն մ'է մեր ազգային իրաւանց դէմ։

Պատրիարքի և Առաջնորդի յամառութիւնները բաւական պատճառ մը կրնայի՞ն համարուիլ ազգային օրինաց հանդէպ այդքան ծանր պատասխանատուութիւն մը ստանձնելու։

Իսկ գալով եգիպտական կառավարութեան այս անգամի փութկոտութեան, ակներեւ է որ Հայերուս իրաւունքներ համար ըլալէ հեռի, օրերս Ազգապետի խնդրին պատճառով, մեր սահմանադրական իրաւանց ներքին խնդրին միջամտելով, նոր հարուածի մ'ալ սպառնալիք տալ խորհած է Եգիպտոսի մէջ Սուլթանի գերիշխանութեան դէմ, որու պերճաբով կանանուն Առաջնորդը. սպառնալիք մը եգիպտոսի հայ-եկեղեցական իշխանութեան յարաբերութիւնները կըտրելու Պոլսոյ իշխանութենէն (1). բան մը, որմէ՝ հա՞րկ է չեչտել՝ Թուրք կառավարութենէն, Սուլթանէն աւելի՝ քանի որ անոնք մեզ չեն հետաքրքրեր՝ մեր ազգային պատրիարքական իշխանութիւնը պիտի տուժէ։

Եւ ահա՛ ուրիշ կարեւոր հարց մ'ալ՝ նոյն այդ պատրիարքութեան հանդէպ Ազէքսանդրիոյ չարժման պարագլուխ հանդիսացողներու ընթացքին վրայ կը դառնայ։ Պատրիարքին անունը լսուելուն պէս եկեղեցւոյն մէջ, անոնք կը պոռան «անկո՛ղ Պատրիարքը, չե՛նք ուզեր անիկայ, դաւաճանը, մատնիչը . . . հայլն, հայլն։»

Ի՞նչ ալ ըլալ Պատրիարքին, Առաջնորդին մեղսակից ընթացքը այս յուզումներու պատճառին մէջ, մենք կը մտածենք սակայն որ քաղաքագիտական մեծ սխալ էր անկից օգտուելով նոր կից մ'ալ տալ արդէն ինկած, թուլցած պատրիարքական Աթոռին։

Անշուշտ արտասահմանի ազատ երկիրներու հայութեան համար պատրիարք, պատրիարքարան չատ կարեւորութիւն չունին. բայց մեր արտասահմանեան ազատարարները գիտե՞ն որ հայրենիքին մէջ չինականին, հրըստահարեալին, ինկածին և կարօտին համար, մեր հարուածած այդ ազգային հուսկ վերջին օրինաւոր պատսպանը որքա՛ն կարեւոր և էական է, երբ պահպանութեան և ինքնապաշտպանութեան ոեւէ միջոցէ զուրկ են։ Ի՞նչ պիտի ըլայ երբ պատրիարքարանի տկարացմամբ, գաւառային առաջնորդական իշխանութիւններն ալ իսպառ անկարողութեան դատապարտուին։ Որչափ ալ փոքրիկ բան մը լինին այդ իշխանութիւններ, քանի որ անկէ մեծն ու զօրաւորը չունինք, ի՞նչ սիրտ ունենալու է մեր խեղճ գաւառացւոց այդ յետին ապաւէնն ալ չախչախելու և փշրելու համար։

(1) Ասկէ առաջներ ալ եղած են դէպքումներ, որոց առթիւ սակայն եգիպտական կառավարութիւնը իր համակրութիւնը յայտնելով հանդերձ, հասարակութեան մը զուտ ներքին խնդրին միջամտելն իր իրաւասութեան սահմաններէն դուրս նկատելով, ձեռնպահ մնացած էր։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարակած գիրքերուն վրայ մանաւանդ զեչչ Ազգին Գարսկաստանի Հայերին համար որոնց կը ղրկուի փակագծի մէջ նշանակուած գիները։

Ա. ՀԱՅ ԴԻՒՑԱԶՆՈՒՀԻ ՄԸ (Մպռատած) 8 Ֆր.
Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻ » 8 »
Գ. ՄԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱՑԷԼԻ » 8 »
Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՁՈՒԼՂԱՐԻՈՑ ԵՒ ՅԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՁՈՒԼՂԱՐ ԱՁՏԱՄԱՍՑԱՑ Սկսուն
Ե. ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ.— »
Զ. ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՀԱՑԵՐՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴՐԱՑԻՆԵՐ (Թիւրքիոյ Հայերին եւ իրենց դրացի ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղագրական տեղեկութիւններ կը պարունակէ, Թիւրքահայաստանի մէջ բնակիչներէն ոմանք, թիւրքահայաստանի մէջ բնակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչներուն բազդատական մէկ ցուցակն ալ կցուած է տետրակին վերջը։) Գին (35 սանթիմ) 50 սանթիմ։
Է. «ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՑՈՒՇԱՐԱՐ (Ազգիդիայ 12 տարեշրջանի Թիւերը այժմ բոլորին ալ պատած և միեւնոյն ժամանակ չորսերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ չրջանի էջ 1. Փորթուգալեանի դրած առաջնորդական յուշածներէն դէթ 30ի չափ ամփոփած են ցուցարարի մէջ որ ութ ծալ դիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ). (1 ֆրանք)։ 1 Ֆր. 40 սանթիմ
Ը. ՎՐԺԴ (Պուլկարիոյ մէջ Թիւրքերէ արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ Թէ Պուլկարներն ինչպիսի մի ոգիներէ դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար)։ (15 սանթիմ), 20 սանթիմ
Թ. ԹՈՄԱՍ ՐՈՇԱՐԻՍ (Ծունաստանի մէջ Թիւրքերէ արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ Թէ Ծոյներն ինչպիսի միջոցներէ դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար), (0,15սանթիմ), 20 սանթիմ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ-ՀՆԱԳՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ

ՀԻՐ ԲՈՐԱ, 21 մայիս 1906

Ազգ-ը մի քանի անգամ «Մշակ»-ի հետ պատահած դեպքերի առթիւ նկատել է տուել, որ «Մշակ»-ը ոչ միայն ազգային ոչ մի շահ չի պաշտպանում, այլ ընդհակառակն, ամէն առիթից օգտուելով, ամէն կերպ ձգտում է ազգին վնասել։ Ազգ-ը ասում է, որ «Մշակ»-ը ոչ միայն ազգային ոչ մի շահ չի պաշտպանում, այլ ընդհակառակն, ամէն առիթից օգտուելով, ամէն կերպ ձգտում է ազգին վնասել։ Ազգ-ը ասում է, որ «Մշակ»-ը ոչ միայն ազգային ոչ մի շահ չի պաշտպանում, այլ ընդհակառակն, ամէն առիթից օգտուելով, ամէն կերպ ձգտում է ազգին վնասել։

Ե. ՆԻՍՏ (1)

26 Փետրվարի (11 Մարտ)

Այս նիստում քննելու էր երկու կողմերի ծրագրի ամենաէական կէտը — քոչի հարցը։

Ազ. Քալանթար. Քոչի հարցը ամենածանր և հիւանդ կողմն է մեր առաջ դրած խնդիրների մէջ. ես պարտք եմ համարում այդ հարցի պատմական լուսաբանութեանն անցնել—որովհետեւ նա մեզ շատ բան կը պարզի։ Քոչը՝ չնորհիւ իր ժասնայատկան ահագին չափերի և հետեւանքների՝ ոչ միայն վերաբերում է նրանց, որոնք քոչում են, այլ և նրանց, որոնք նստակեաց են և ընդհանրապէս ողջ(2) ազգաբնակութեանը։ Քոչը նոյն իսկ այն ժամանակ, երբ երկիրը հանգիստ է, ահագին ընդհարումների տեղիք է տալիս, ուրեմն նա մեծ արժէք ունի մանաւանդ այժմ, երբ երկու ազգութիւնների յարաբերութիւնները լարուած են։ Քոչը յատուկ չէ միայն Անդրկովկասին և կուլտուրապէս ցած կանգնած ժողովուրդներին, նա կայ և Եւրոպայում աւելի զարգացած և կուլտուրական ազգերի մէջ, երկիրներում, ինչպէս օրինակ Շվէյցարիայում, Տիրոլում. բայց այն ինչ այնտեղ քոչորները իրանց անասունները տանում են մօտակայ լեռները և քոչը վերջանում է երկու երեք ժամից յետոյ, մեզնում քոչը տեւում է մի քանի շաբաթ և քոչորը իր ամբողջ հարիւր վերստ երբեմն ճանապարհ կտրել։ Դա յիշեցնում է մի վիթխարի շարժում, ուր, բնական է, ընդհարումները անխուսափելի են։ Քոչի հարցը շատ վաղուց զբաղեցրել է կովկասեան իշխանութիւններին, այսպէս օրինակ յիսնական թւերին երեանի նահանգապետը կարգադրեց որ քոչը սահմանափակւի, կամ նոյն իսկ վերացւի— բայց այդ անհնար եղաւ, ուստի և ակամայ սահմանափակեցին միայն։ 70ական թւականներում նոյնպիսի կարգադրութիւն եղաւ Գանձակի նահանգների մասին, բայց այդ եւս աջողութիւն չունեցաւ և միայն մի քանի աննշան սահմանափակումներ արին։ Կովկասեան բարձր իշխանութիւնը մի յատուկ յանձնաժողով կազմեց քոչի խնդիրը ուսումնասիրել, դրա մէջ մտան գնդապետ Լօռիս-Մէլիքով և ուրիշ — սակայն այն մասնաժողովը զուտ գինուորական աչքով էր նայում այդ խնդրին, ուստի և փոխարքայ Բարիատինսկի որոշեց այդ հարցը յետաձգել 15 տարով։ Մեծ իշխանի փոխարքայութեան օրերում նոյն իսկ մի յատուկ ուստաւ (3) խմբագրեց քոչը կանոնաւորելու համար. բայց այդ ուստաւը խոշոր թերութիւններ ունէր և նա երկար չգործադրուեց։ Վերջերս ժանտախտի վերահաս վտանգը և առաջ բերած կոտորածը անասունների մէջ ստիպեց կենդրոնական իշխանութեանը լուրջ կերպով կանոնաւորել քոչը և դա էլ ծայց անվշակ։ Պարզ է մի բան. եթէ քոչորները միջոց ունենային երկրագործութեամբ պարապել և միւսապէս հողի հետ կապւել—նրանք քոչի կարիք չէին ունենալ։ Կեանքը գալիս է և ասում, որ այն բոլոր տեղերում, ուր անասնապահը երկրագործ է դարձել, բարձր և թանկագին բոյսերի մշակութեամբ զբաղւել — այնտեղ նա միանգամ ընդմիշտ թողել է քոչորի կեանքը. օրինակ՝ երեւանի և Գանձակի մի քանի տեղերում, երբ թուրքը կպել է բամբակի, բրինձի, խաղողի մշակութեանը։ Քոչում են նրանք, որոնք ոչ թէ մի առանձին կարիք ունեն — այլ և նրանք, որոնք չատ կամ քիչ կամ ոչ մի անասուն չունեն, այլ քոչում են, որպէս մի սովորութիւն։ Այժմ երբ երկրում տիրում է անհանգիստ տրամադրութիւն, ընդհարումները կարող են դառնալ անխուսափելի. և հայերը ցանկանում են, որ միջից հեռացւին այն պատճառները, որ կարող են առաջ բերել ընդհարումն. իսկ դա առնից հեշտ կը լինի քոչի ժամանակ, երբ բազմաթիւ թիւրքեր անցնելով հայ գիւղերի միջով, կարող են կամայ թէ ակամայ առաջ բերել ընդհարումն, որը վերջը ընդհանուր հերդհեդ կը փոխւի։ Գուցէ կան միջոցներ, որով այդ հանդիպումները կարելի կը լինի նւազեցնել, օրինակ՝ փոխանակ 50 գանազան ճանապարհներով անցնելու, կարելի կը լինի 5 ճանապարհներով տանել քոչը հայլն։ Բայց մենք հայերս վախենալով այն ահագին պատասխանատուութիւնից, որ դրւած է մեզ վրայ, առաջարկում ենք որ քոչը գնէ այս տարի բոլորովին տեղի չունենայ։ Ճիշտ է, այս որոշումը ծանր է, բայց դա անհրաժեշտ է, դա պահանջում է ժամանակի լրջութիւնը։ Թուրքերն ասում են, որ ստրաժան— պահակները կարող են ընդհարման առաջն առնել. ես համաձայն չեմ, որովհետեւ անհնարին է այդպիսի ահագին տարածութեան վրայ կարգ պահպանել։ Բաւական է մի փոքրիկ կայծ, որ վերջը ահագին հրդեհ դառնայ։

Գեներ. Մալաման։ Ուրեմն դուք ուզում էք որ քոչը իր բնական ընթացքով տեղի ունենայ, ինչպէս մինչեւ օրս էր։

Հայեր։ Ոչ, ընդհակառակը։

Ազաւ. մի երկար ճառով աշխատում է ցոյց տալ, որ թափառական դրութիւնը մի անխուսափելի չարիք է ժողովրդի, թուրք ժողովրդի համար և որ ոչ մի օբէնսդրական, դրսեւից եկած միջոցներ չպէտք է միջամտեն դրանում, այլ պէտք է թողնել, որ ժամանակը և կեանքը երեւի երկար տարիների ընթացքում գան և նստակեաց դարձնեն թուրք կիսաերկրագործ, կիսաթափառական տարրին. իսկ այժմ քոչը պէտք է տեղի ունենայ այնպէս, ինչպէս այդ եղել է մինչեւ օրս։

Կարաբէգով աւելորդ և անտեղի է համարում այժմ Շվէյցարական սիստեմ մտցնել մեր երկրում, որը այնքան տգէտ է. իսկ միւս կողմից ենթէ թուրք ժողովրդին ասես թէ այս տարի հայերի պահանջի պատճառով քոչը տեղի չէ ունենալու, դրանով թուրքերի մէջ առաջ կը բերենք ընդհակառակը մի թշնամանք և մենք խաղաղութեան գործին փոխանակ մատենալու, աւելի կը հեռանանք։

Նոյն մտքով խօսում են և թուրք այլ ներկայացուցիչները, որոնք միաձայն պնդում են որ քոչը անխուսափելի է. միայն առաջարկում են, որ կառավարութիւնը և տեղական խառն յանձնաժողովից կազմած օտրեադները օգնեն որ քոչը տեղի ունենայ կանոնաւոր կերպով և առանց ընդհարումների։

Շահխալիեւ բերում է ձմերանոցների խնդիրը (ղշլաղների) և ասում է, որ խաշնարածութիւնը միակ միջոցն է չահագործելու պետական մի միլիոն դեսեատինի չափ ազատ անպատներ, որոնք պէտքական են մի միայն այդ նպատակով և դառնում են ազգաբնակութեան համար ոչ թէ մի կողմնակի պարապմունք, այլ նոյն իսկ միակ։

Գեներալ Մալամա։ Եթէ դուք դժուարանում էք միջոցներ առաջարկել, ես կարող եմ յայտնել, որ թիֆլիզի նահանգի վերաբերմամբ իշխանութիւնը մշակել է որոշ միջոցներ. գուցէ դուք ծանօթանաք և ձեր կողմից առաջարկներ անէք։ Իսկ գալով կառավարութեանը, նա ամեն միջոց ձեռք կառնի, որպէս զի քոչը տեղի ունենայ առանց բարդութիւնների։

Խատիսեան Ազ. ասում է, որ հին անդը չատ ծանր է, նրան փրկելու միջոց չկայ, մենք այդ յայտնում ենք. գուցէ ուրիշ մարդիկ աւելի լաւ միջոցներ առաջարկեն, մենք չգիտենք այդ միջոցները։

Նահանգապետ Բառոյ. Առաջարկում է երկու յանձնաժողով կազմել՝ մէկը որ քննի այն միջոցները, որով կարելի է այդ կարեւոր խնդիրը ուսումնասիրել մանրամասն, և միւսը՝ որ ներկայի մասին միջոցներ փնտռի։ Որովհետեւ այն ինչ որ առաջարկում են հայերից չատերը, դա քոչի յեղափոխական ճանապարհով լուծելն է, իսկ նրանք որոնք ուզում են կուլտուրական, յաջորդական միջոցներ առաջարկել, դա գործի էվոլիւցիոն միջոցն է։

Ժողովը ոչ մի դրական հետեւանքի չէ հասնում։

Հետեւեալ ժողովը լինելու է ամսի 27ին։

(Շարունակելի)

(1) Հինգերորդ նստի ստենագրութիւնը, համառօտութեան համար, կարագրենք «Արշալոյս»էն։ ԽՄԲ. ԱՐՄ.

(2) Ամբողջ։ (3) Կարգադրութիւն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ

Ահաւասիկ «Փարիզի Հայկական Միութեան», որի հիմնուելը ծանուցած էինք Արմենիահի 29րդ թուով, նպատակը, գործունէութեան միջոցները և կազմակերպութիւնը, որոնք իր կանոնագրէ կարտագրենք Արմենիահի հետագայ թիւերում ընթերցողներին համար։ Ինչպէս կը տեսնուի, նորակազմ ընկերութիւնն իր գործունէութեան համար չատ մը ընդարձակ միջոցներ ընդունած է, որոնք թէ ի՛նչ չափով պիտի կրնայ իրագործել և ո՛րչափ պիտի կրնայ օգտակար դառնալ, այդ կախուած է նպաստաւոր հանգամանքներէն և ընկերութեան վարիչների անձնուիրական ջանքերէն։

ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Փարիզի Հայկական Միութեան

Նպատակ

Յօդուած 1. «Փարիզի Հայկական Միութիւն» ընկերութեան նպատակն է

I. Նպաստել, օրինական միջոցներով, հայ ազգի բարոյական և նիւթական չահերու պաշտպանման։

II. Ձանչցնել քաղաքակիրթ աշխարհին՝ Հայութեան անցեալ ունեցած կեանքը և ժառանգ գործունէութիւնը։

III. Տարածել հայ ժողովրդին մէջ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը։

Գործունէութեան միջոցներ

Յօդուած 2. «Փարիզի Հայկական Միութիւն»ը իր նպատակն իրագործելու համար ի գործ պիտի դնէ հետեւեալ միջոցները.

Ա. Պիտի օգնէ տաղանդ ցոյց տալու հայ ուսանողներու, զորս Տնօրէն Խորհուրդը արժանի կը գտնէ։

Բ. Պիտի նպաստէ հայ թատրոնի զարգացման։

Գ. Պիտի օգնէ հայերէն լեզուով գրական, գիտական, պատմական, գեղարուեստական ինքնագիր ու թարգմանական գործերու, ինչպէս և օտար լեզուով Հայութիւնը Եւրոպային ճանչցնել ձգտող աշխատութեանց հրատարակման։

Դ. Պիտի կազմակերպէ Փարիզի՝ ինչպէս եւրոպական ուրիշ քաղաքներու մէջ՝ երեկոյթներ, հանդէսներ և դասախօսութիւններ հայ երաժշտութիւնը, գրականութիւնը և ընդհանրապէս հայ արուեստը և հայոց անցեալ ու ներկայ պատմութիւնը ճանչցնելու համար եւրոպական հասարակութեանց։

Ե. Պիտի հրատարակէ գրքեր՝ նոյն նպատակով։

Զ. Պիտի չանայ մասնակցիլ՝ իր ներկայացուցիչներուն միջոցով՝ գրական, գիտական և այլ միջազգային համաժողովներու։

Է. Ազգային մեծ աղէտներու և դժբաղդութեանց պարագային՝ նիւթական և բարոյական օգնութիւն պիտի չանայ հասցնել հայ արկածեալներուն։

Ը. Պիտի հիմնէ Փարիզի մէջ հայկական թանգարան մը, և հայկական մեծ մատենադարան մը ուր պիտի հաւաքուին հայերէն լեզուով երեւցող բոլոր լրագիրները, գրքերը, հին ձեռագրեր, ինչպէս և օտար լեզուներով հայոց մասին լոյս տեսած բոլոր հրատարակութիւնները։

Թ. Պիտի աշխատի հիմնելու Փարիզի մէջ գիշերօթիկ միջնակարգ քո-

լէժ-վարժապետանոց մը։

Ժ. Պիտի հիմնէ «Համազգային ֆօնտ» (fonds), որ պիտի պահուի եւրոպական մեծ դրամատան մը մէջ, ըստ որոշման Ընդհանուր Ժողովին։

«Ֆօնտ»ը պիտի կազմուի ընկերութեան տարեկան հասոյթներուն 20 %ը վար դնելով, ինչպէս և այդ նպատակին համար մասնաւորապէս նուիրուած գումարներով։ Կազմուած «ֆօնտ»ի տարեկան տոկոսը կարող է ծախսուիլ ընկերութեանց ընթացիկ գործառնութեանցը՝ ըստ որոշման Ընդհանուր Ժողովի։

Ընդհ. Ժողովը կորոշէ՝ իւրաքանչիւր տարի՝ Ընկերութեան տրամադրած նիւթական միջոցներուն հաժամա՝ թէ այս ալազան ձեռնարկներէն նախ որո՞նք և ի՞նչ չափով պէտք է իրագործել։

Կազմակերպութիւն

Յօդուած 3. «Փարիզի Հայկական Միութեան» կրնայ անդամակցիլ ամէն Հայ և Հայուհի, որ այս կանոնագրութիւնը կընդունի և որ Ընկերութեան մէկ անդամին կողմանէ կը ներկայացուի Տնօրէն Խորհրդին։

Յօդուած 4. Տարեկան անդամավճարն է 10 ֆրանք։

«Մշտական անդամ» կանուանուին այն անձերը որ մէկ անգամէն կը վճարեն 250 ֆրանք։

«Բարերար անդամ» կանուանուին այն անձերը որ 2500 ֆրանք կը նուիրեն Ընկերութեան։

«Պատուոյ անդամ» կանուանուին այն հայ և օտարազգի անձնաւորութիւնները որոնք կարեւոր ծառայութիւն մը կը նուիրեն Ընկերութեան նիւթական ու բարոյական բարգաւաճմանը։

Ընկերութիւնը, բացի անդամավճարներէն ու դրամական նուիրատուութիւններէն, կարող է նաեւ իրը նուէր ընդունիլ գումարներ՝ Ընկերութեան նպատակը չշեղող յատուկ ծրագիրներու համար, ինչպէս և հին ձեռագրեր, գեղարուեստական առարկաներ, հին դրամներ եւլն։

Հասոյթի վերոյիշեալ բոլոր միջոցներէն զատ, Ընկերութիւնը կարող է սարքել իրեն ի նպաստ վիճակահանութիւններ, թատերական կամ եւ. բաժշտական երեկոյթներ։

ԹԻՒՐՔԻԱԷՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մէքքէի նաւահանգիստ Ճիտդէէն կը հեռագրեն որ ժանտախտն սկսեր է հոն ալ իր կոտորածները։

—Մեծ տէրութիւններէ դեսպանները հաւաքական ծանուցագիր մը տուին Բ. Դրան, որով կիմացունեն թէ սկզբունքով կընդունին մաքսային տուրքերուն վրայ %ին 3 յաւելումը, բայց կը պնդեն որ իրենց նախապէս առաջարկած պայմանները գործադրուին, այսինքն՝ հանքային օրէնքի գործադրութիւն, մաքսային կանոնների և տարրալուծական մէթոտներու բարեփոխում, քարիւղի մթերանոց ներին վերաբերեալ կանոնագրութիւններու դադարում՝ և վերջապէս եւրաչխատութիւններ որ մաքսատուրքերու յաւելումներէն գոյացած հասոյթները յատկացուին Մակեդոնիոյ երկաթուղիի պակասորդը լրացնելու։ Այդ յաւելուածական տուրքի տեւողութեան համար 7 տարի պայմանաժամ սահմանած են տէրութիւնները։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՏՈՒՄՈՒՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մայիս 10/23ի չորեքշաբթի օր Թիֆլիսի մէջ կատարուեցան 80 լիազօրներու ընտրութիւնները որոնք Թիֆլիս քաղաքի կ ղմէն մի երեսփոխան պէտք է ընտրեն Պետական Տուժայի համար։ Ինչպէս յայտնի է, Պետական Տուժայի մեծամասնութիւնը կը կազմեն Սահմանադիր-ռամկավար (կադէտներ) կամ Ժողովրդական ազատութիւն կոչուած կուսակցութեան պատկանող երեսփոխանները։ Թիֆլիսի Հայերն ալ մեծ մասամբ այդ կուսակցութեան կը պատկանին, բայց այս ընտրութիւնների մէջ անյաղող եղան որովհետեւ վրացիները, որոնց քուէատուներուն մեծամասնութիւնը սոցիալ-դէմոկրատ կուսակցութեան կը պատկանի, աւելի եռանդ և աշխատանք ցոյց տուած են ընտրութեան մասնակցութեան մէջ. իսկ Հայերը, գուցէ Թուրքեւհայկական ընդհարումներուն խնդիրներով աւելի մտաղրաղ, մէկ մասն ալ ընտրութիւններուն չմասնակցելու թելադրութիւններէ դրդուած, քոյլ կամ անտարբեր վարուեցան։ 80 լիազօրներէն 71ը կը պատկանին սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութեան որոնք որոշած են երեսփոխան ընտրել Ժօրտանիի անուն վրացի մը. իսկ մնացած 9ը միայն Ժողովրդական ազատութեան կը պատկանին և են հետեւեալները. Տիարներ Հ. Առաքելեան, Ք. Վէրմիչեան, Ե. Դօլուխանեան, կօղիլ կին, Ն. կաճկաճեան, Ա. Մէլիք-Ադարեան, Մալեանց, Տօդդէօր Ֆիչէր և Ա. Թատիսեան։

ՍՊԱՆԻԱՅ ԱԼՖՈՆՍ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԸ

Մայիս 31ին, երբ Ալֆոնս Թագաւորն ու Վիկտորիա Թագուհին, եկեղեցիին մէջ իրենց ամուսնութեան պսակի արարողութիւնը կատարուելէն յետոյ, կառքով կը վերադառնային պալատ, ժողովրդի ահագին բազմութեան ծափերի և ուրախութեան ցոյցերի մէջ, յանկարծ տան մը պատշգամէն արքայակիր կառքին վրայ նետուեցաւ ծաղկեփունջ մը որի մէջ փոքրիկ ռումբ մը գետեղուած էր որ պայթելով ահագին աւերումներ ըրած ձեց. կառքի 8 ձիերէ մին և կառապաններէ մին մեռաւ, կառքը շրջապատող զօրքերէ մի քանին և ժողովրդէն չատեր որոնց մէջ կին և տղայ ալ կը գտնուի, վիրաւորուած կամ մեռած են. 100էն աւելի մարդեր զոհ գնացած են այդ սոսկալի պայթուցիկ ռումբին. իսկ թագաւորն ու թագուհին անձնաւորութիւնները ազատուած են, իրենց հարսանեկան զգեստները միայն արիւնոտուելով։ Անմիջապէս զիրենք ուրիշ կառք մը փոխադրելով տարած են պալատ ուր փութացեր են երթալ նաեւ օտար տէրութիւնների կողմէն ներկայացուցիչ ղրկուած հանդիսական. ները և պատահած դէպքին համար իրենց ցաւակցութիւն յայտնելով մէկտեղ ուրախութիւն հւս յայտնել նորապսակ ամոլին անվտանգ ազատուելուն համար։ Այս դէպք բնականապէս մեծ տիրութեան առիթ մ'եղաւ հարսանեկան ուրախութիւններուն մէջ, բայց հանդէսներն արդէն ծրագրուածին համեմատ չքեղութեամբ կատարուելուն արգելք մը չեղաւ։

Հարցաքննութիւններէն հասկցուած է որ ռմբաձիգը Մաթէօ Մօրալ անուն Գաղալանցի (Պպանիացի) անհչխանական մ'է եղեր որ մի քանի օր առաջ վարձած է եղեր Մայօր փողոցի թիւ 88ի 4րդ յարկի այն սենեակ որի պատուհանէն նետուեր է ռումբը։ Շատ չքեղ հագուած և առատօրէն ծախսող մէկն է եղեր, որով հարուստ անձնաւորութիւն մ'եբեցեր է տանտիրոջ։ Դէպքին պատճառած յանկարծական խառնաչփոթութեան միջոցին յաղողեր է իր սենեկէն փողոց իջնելով անյայտանալ։

Վերջին լուրերուն նայելով, Մաթէօ Մօրալ ձերբակալուեր է Մատրիտի մէջ. բայց դինք ձերբակալող ոստիկանին սպաններ և յետոյ ալ ինք իրեն սպաններ է։ Որոշուեր է Մօրալի թաղումը դիշերով կատարել, ոեւէ ցոյցի տեղի չտալու համար։ Շատերը գնացեր էին դիակը տեսնելու։ Սպանիոյ նախարարապետն որ գնացած տեսած էր դիակը, հրամայեր է դադրեցունել դիակը տեսնելու համար հաւաքուած ներս ընդունուիլը, որպէս զի չափազանց մեծ բազմութիւն չխըռնուի։ Ռմբաձգութեան զոհ գնացածներուն թաղումը մեծ հանդէսով և 200 հազարէն աւելի բազմութեան մը ներկայութեամբ կատարուեր է։ Ձաւակցութեան և ռմբաձիգին դէմ ղրկուած ցոյցեր եղած են։

ԱԶԴ

Մշեցի Քրիս Սիւտճեանէն կը խնդրուի հանդիպիլ Արմենիահ խմբագրատունը. իրեն վերաբերեալ նամակ կայ։

ՏԱՆՈՒՅՈՒՄՆԵՐ

Տիար Խ. Մամասեան պատիւ ունի ծանուցանելու արգոյ Հասարակութեան որ 2 տարիէ ի վեր ունեցած փորձառութեամբը մեծ դիւրութիւններ կարող է տալ ճանրոդներու գործին թէ՛ Ամերիկայի համար և թէ՛ այլուր։ Ունեցած 2 պանդոկներու մաքրութիւնը և ժանութիւնը ճանրոդներու հանգստաւէտութեան համար գրաւական մ'են։

Khatchadour Mamasian & Cie.
17 & 19 Suffolk str.
(England) Liverpool

ԼՕԹՕ ՏԵՍԱՆ
ՐԱՖՖԻ

«Խեններ և Ջալալէդդին» մէկ գրքի մէջ ամփոփուած, Նոր տիպ։ Գինն է ֆր. 6,25։

«Ջալալէդդին» առանձին. չքեղ նոր տիպ. ֆր. 2։

«Խաչագողի Բիչատակարանը». Ա. Բ. Գ. Դ. մասերը մէկ գրքի մէջ։ Նոր տիպ ֆր. 6.35։

Նաեւ պատրաստ են վաճառուելու համար ՐԱՖՖԻի հետեւեալ գրքերը.

«Սամուէլ» Ա. Բ. Գ. հատոր. Նոր տիպ. ֆր. 10.15։

«Դաւիթ բէկ» Ա. Բ. Գ. հատոր վերջաբանով. Նոր տիպ. ֆր. 10.15։

«Կայծեր» Ա. հատոր. Նոր տիպ. գինն է ֆր. 6.75։

«Կայծեր» Բ. հատոր և վերջ. Նոր տիպ. ֆր. 8.90։

«Ոսկի Ագռաւ» Նոր տիպ. ֆր. 3.80։

«Վէպիկներ և Պատկերներ» Ա. և Բ. հատոր. ֆր. 11.40։

«Ջահրումար» վէպ. ֆր. 5։

Դիմել
Madame Raffi.
32, Richmond Gardens.
Shepherd's Bush.
London. W. (Angleterre)

ԼՕԹՕ ՏԵՍԱՒ
ՄՈՒՐՃ *Ամսագրի*
1906 Թ. No. 4 5

Շարունակւում է բաժանորդագրութիւնը։ Արտասահմանում բաժանորդագինն է տարեկան 12 ֆրանք (կամ 32 ֆր.)։ Տարին 12 մեծադիր ստուար հատորներ։ Հասցէն՝

Rédaction de la Revue MOURTCH
TIFLIS (Russie)

ՄԻՀՐԱՆ Պ. ԹՕՓՈՒՀԱՆԵԱՆ
Գործարանատէր եգիպտական եւ թրքական գերբնտիր սիկարէդներու եւ ծխախոտի.
ՆԱԻՒ ՆԵՐԱՆՕՂ,
Թիւրքական ընտիր ծխախոտի տերեւներու.
Téléphon 5116 Madison Sq.
Հասցէ՝ M. G. Toprahanian
334 Fourth Ave.
(E.U. d'Amérique) New York

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՓՈՒԳԵԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փոփուգեալեան
Le Gérant: François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie du Midi